

УДК 342.585(477)

К.В. ТАРАСЕНКО, Київський національний університет внутрішніх справ

МІСЦЕ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ І ОБОРОНУ В УКРАЇНІ

Ключові слова: національна безпека, оборона, Рада національної безпеки і оборони України, система національної безпеки

Становлення та поступовий розвиток незалежної держави неможливий без розвитку системи національного права та формування державних демократичних інституцій. На шляху розбудови демократичних засад існування громадянського суспільства Україна має неухильно дотримуватися загальноприйнятих світових принципів. Загальна політика європейських країн спрямована на забезпечення національної безпеки, зміцнення демократії, забезпечення конкурентоспроможності національних економік, високий рівень життя громадян тощо, що, як правило, закріплено в їх конституціях. У сучасному неспокійному світі перед кожною державою постає питання, як забезпечити власну національну безпеку і оборону. Тому у багатьох країнах для вирішення проблем забезпечення національної безпеки і оборони формуються спеціальні органи, які безпосередньо займаються питаннями забезпечення національної безпеки і оборони або координації діяльності всіх державних органів у сфері національної безпеки. Перед Україною, відразу після розпаду Радянського Союзу, також постало це питання. Прийняття Конституції в 1996 р. стало важливим кроком, яким були закладені підвалини організації системи забезпечення національної безпеки і оборони.

На питання про створення та функціону-

вання системи забезпечення національної безпеки України науковці звернули увагу на початку існування незалежної України. Тоді з'явилися перші статті Д. Видріна [1]; В. Копейчикова [2]; А. Колодія, О. Українчука [3]; Г. Мурашина, Є. Кравця [4] та ін., що стосувалися цієї проблеми. В цих роботах вчені викладали свої погляди на стан національної безпеки України на той час, а також напрямки розвитку системи забезпечення національної безпеки в майбутньому. В подальшому система забезпечення національної безпеки України стала предметом ґрунтовних дисертаційних досліджень вітчизняних науковців. О.С. Бодрук розглядав розвиток системи забезпечення національної безпеки і оборони в Україні протягом 1991-2001 років [5], О.П. Дзьобань досліджував теоретичні основи національної безпеки, основні положення концепції національної безпеки України, засоби забезпечення національної безпеки України [6], В.А. Ліпкан вивчав адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки [7], Г.П. Ситник розглядав питання державного управління в сфері забезпечення національної безпеки України [8]. Але в своїх роботах ці вчені приділяли мало уваги місцю Ради національної безпеки і оборони України в системі забезпечення національної безпеки України. Однією зі спроб дати відповідь на дане питання було дисертаційне дослідження І.М. Петріва, в якому в основному діяльність цього органу досліджувалася через призму воєнної безпеки і з точки зору Воєнної організації держави. Також, І.М. Петрів розглядав дану проблематику при президентсько-парламентській формі правління в Україні, коли Президент України мав більш широкі повноваження в сфері впливу на виконавчу владу, ніж він має сьогодні [9].

Тому метою цієї статті є дослідження системи, завдань, та функцій органів, що забезпечують національну безпеку і оборону в Україні і виявлення місця Ради національної безпеки і оборони України у цій системі та внесення пропозицій стосовно його удосконалення.

Згідно з Концепцією (основами державної політики) національної безпеки України було визначено що, в нашій державі з метою формування збалансованої державної політики та ефективного проведення комплексу узгоджених заходів щодо захисту національних інтересів у політичній, економічній, соціальній, військовій, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах створюється система забезпечення національної безпеки України. Крім того, було сформульовано визначення системи забезпечення національної безпеки як організована державою сукупність суб'єктів: державних органів, громадських організацій, посадових осіб та окремих громадян, які функціонують в сфері захисту прав і свобод людини, базових цінностей суспільства від зовнішніх і внутрішніх загроз, об'єднаних цілями та завданнями щодо захисту національних інтересів, що здійснюють узгоджену діяльність у межах законодавства України [10]¹. Однак, варто відзначити про існування неоднозначного розуміння фахівцями системи забезпечення національної безпеки. Серед них, наприклад, таке: система забезпечення національної безпеки України визначається як організована державою сукупність суб'єктів (державних органів, громадських організацій, посадових осіб, громадян та їх спілок), об'єднаних цілями та завданнями щодо захисту національних інтересів, які здійснюють свою діяльність у цій сфері у відповідності до визначених у законодавстві України функцій, механізмів їх виконання [11]. Крім того, погляди вчених-фахівців різняться також стосовно внутрішньої побудови системи забезпечення національної безпеки.

Наприклад, В.А. Ліпкан поділяє систему забезпечення національної безпеки на державну та недержавну. Так, до державної відносяться державні органи усіх гілок влади, а до недержавної системи забезпечення націо-

нальної безпеки: приватний нотаріат, органи місцевого самоврядування, професійні спілки, приватні детективні та охоронні агентства, служби безпеки підприємств, установ і організацій, банків і політичних партій, адвокатура, об'єднання громадян, органи самоорганізації населення, окремі громадяни [12, с.517]. Але сьогодні ще відсутнє законодавство, яке би врегульовувало функціонування недержавної системи забезпечення національної безпеки України. Також існує думка, що система забезпечення національної безпеки є спеціальною підсистемою системи національної безпеки, що забезпечує її функціонування та розвиток [13, с.160]. В свою чергу, систему національної безпеки розглядають як сукупність державних структур і недержавних організацій, що функціонують у сфері захисту прав та свобод людини, базисних цінностей суспільства від зовнішніх і внутрішніх загроз, а також відповідна підсистема законодавчих актів держави і нормативних документів (статутів, декларацій, програм тощо) недержавних організацій. Система національної безпеки в демократичній державі містить у собі як повноправний суб'єкт відносин громадські структури, оскільки сфера безпеки може бути монополією держави лише в умовах тоталітарного режиму, в громадянському суспільстві неурядові структури й організації є повноправними елементами системи національної безпеки в рамках диверсифікованих механізмів демократії участі [14, с.1, 12].

Також існує інше, близьке до системи забезпечення національної безпеки, поняття забезпечення національної безпеки як обов'язкової складової державних концепцій, стратегій, програм у будь-якій сфері життєдіяльності, яка на етапі їх розробки має включати аналіз негативних чинників (причин, динаміки розвитку, можливих наслідків), формування необхідних функцій захисту та постановку перед виконавцями, відповідними органами завдань з запобігання впливу цих чинників на реалізацію національних інтересів [11].

¹ Постанова втратила чинність на підставі Закону № 964-IV від 19.06.2003 р.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо, що система забезпечення національної безпеки є складовим елементом системи національної безпеки. Вважаємо, що система забезпечення національної безпеки – це комплексне системоутворююче поняття, яким охоплюються основні функції держави. Адже саме держава формує систему органів державної влади, які здійснюють державне регулювання у сфері національної безпеки і оборони. Все це зумовило неоднозначність розуміння понять, які стосуються забезпечення національної безпеки, системи забезпечення національної безпеки та системи національної безпеки.

Загальні засади функціонування системи забезпечення національної безпеки України передбачені в Конституції України, Законах України “Про Раду національної безпеки і оборони України” від 05.03.1998 року, “Про основи національної безпеки України” від 19.06.2003 року, Указі Президента України “Про Стратегію національної безпеки України” від 12.02.2007 року № 105/2007 та деяких інших нормативно-правових актах, а також міжнародних договорах та угодах, згода на обов’язковість, яких надана Верховною Радою України. Відповідно до Постанови Верховної Ради України “Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України” від 16.01.1997 року та Закону України “Про основи національної безпеки України” 19.06.2003 року, що був прийнятий на зміну Концепції, об’єктами національної безпеки визнають людину і громадянина, а саме їх конституційні права і свободи; суспільство, тобто його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси; держава з її конституційним ладом, суверенітетом, територіальною цілісністю і недоторканністю кордонів.

Забезпечення безпеки особистості, суспільства й держави здійснюється на основі розмежування повноважень органів законодавчої, виконавчої та судової влади в даній

сфері. А тому, як за Законом України “Про основи національної безпеки України”, суб’єктами системи забезпечення національної безпеки є Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Рада національної безпеки і оборони України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, Національний банк України, суди загальної юрисдикції, прокуратура України, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, Збройні Сили України, Служба безпеки України, Служба зовнішньої розвідки України, Державна прикордонна служба України та інші військові формування, утворені відповідно до законів України, громадяни України, об’єднання громадян.

Держава, як уособлення сукупності державних органів, що наділені повноваженнями у сфері національної безпеки і оборони, займає провідне місце. А тому, зазначимо, що державний орган – це структурований і організований державою чи безпосередньо народом колектив державних службовців, який наділений державними владними повноваженнями, здійснює державно-організаторські, розпорядчі, судові та інші функції відповідно до свого призначення [15, с.88]. Основними рисами державного органу є: здійснення від імені держави передбачених законом функцій у відповідній сфері діяльності; наявність владних повноважень; наділення відповідною компетенцією, тобто за ним закріплюється сукупність завдань, функцій, прав і обов’язків (повноважень); характеризується відповідною структурою, тобто будовою, згідно з видами служб і чисельністю штату; має територіальний масштаб дії; формується в порядку, встановленому законом; володіє державним майном, яке знаходиться в його оперативному управлінні. Також державний орган може видавати юридичні акти, обов’язкові для виконання тими, кому вони адресовані, застосовувати заходи примусу, переконання, заохочення для забезпечення цих актів [16, с.115-116]. Враховуючи зазначене, вважаємо, що держава на-

ділена достатніми щодо кількості та якості важелями для здійснення координації та контролю за діяльністю всіх суб'єктів національної безпеки, які задіяні у формуванні державної політики та ефективному проведенні узгоджених заходів щодо захисту національних інтересів у політичній, економічній, соціальній, військовій, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та інших сферах. А тому, систему забезпечення національної безпеки складають сукупність органів законодавчої, виконавчої, судової державної влади та державні органи зі спеціальним статусом, а також органи громадянського суспільства, які здійснюють заходи правового, політичного, економічного, воєнного, організаційного і іншого характеру, що спрямовані на забезпечення безпеки особи, суспільства та держави.

Окрім того, на думку Н.Р. Нижник, Г.П. Ситник, В.Т. Білоус, особливим суб'єктом системи забезпечення національної безпеки України є держава [17, с.145]. Вона здійснює свої функції, тобто державне управління національною безпекою через органи законодавчої, виконавчої, судової, влади та державні органи зі спеціальним статусом. Іншими словами, саме органи державного управління забезпечують регулюючий, організаційний та практичний вплив на національну безпеку з метою забезпечення й захисту національних інтересів. Цей вплив має юридично владний характер, забезпечується примусом держави та відповідними ресурсами, які суспільство надає у її розпорядження. Система суб'єктів забезпечення національної безпеки охоплює значний за обсягом масив сил та засобів, який обумовлений, в тому числі, наявністю особливих об'єктів системи забезпечення безпеки: особистість, суспільства та, безпосередньо, держава. Таким чином, саме забезпечення національної безпеки і оборони України зорієнтоване на практичну координацію всіх видів діяльності державних органів та інститутів громадянського суспільства з метою виявлення, усунення і відвернення дійсних і потенційних внутрі-

шніх і зовнішніх загроз.

Відповідно до чинного законодавства України державні органи наділені функціями у сфері забезпечення національної безпеки і оборони. Зокрема, ст.10 Закону України "Про основи національної безпеки України" передбачає, що основними функціями суб'єктів забезпечення національної безпеки є: вироблення і періодичне уточнення Стратегії національної безпеки України і Воєнної доктрини України, доктрин, концепцій, стратегій і програм у сфері національної безпеки, планування і здійснення конкретних заходів щодо протидії і нейтралізації загроз національним інтересам України; створення нормативно-правової бази, необхідної для ефективного функціонування системи національної безпеки; удосконалення її організаційної структури; комплексне кадрове, фінансове, матеріальне, технічне, інформаційне та інше забезпечення життєдіяльності складових (структурних елементів) системи; підготовка сил та засобів суб'єктів системи до їх застосування згідно з призначенням; постійний моніторинг впливу на національну безпеку процесів, що відбуваються в політичній, соціальній, економічній, екологічній, науково-технологічній, інформаційній, військовій та інших сферах, релігійному середовищі, міжетнічних стосунках; прогнозування змін, що відбуваються в них, та потенційних загроз національній безпеці; систематичне спостереження за станом і проявами міжнародного та інших видів тероризму; прогнозування, виявлення та оцінка можливих загроз, дестабілізуючих чинників і конфліктів, причин їх виникнення та наслідків прояву; розроблення науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо прийняття управлінських рішень з метою захисту національних інтересів України; запобігання та усунення впливу загроз і дестабілізуючих чинників на національні інтереси; локалізація, деескалація та врегулювання конфліктів і ліквідація їх наслідків або впливу дестабілізуючих чинників; оцінка результативності дій щодо забезпечення національної безпеки та визна-

чення витрат на ці цілі; участь у двосторонньому і багатосторонньому співробітництві в галузі безпеки, якщо це відповідає національним інтересам України; спільне проведення планових та оперативних заходів у рамках міжнародних організацій та договорів у галузі безпеки.

Відповідно до ст.4 Закону України “Про Раду національної безпеки і оборони України”, Рада національної безпеки і оборони України є органом, наділеним координаційними та контролюючими повноваженнями з питань національної безпеки. Крім того, згідно ст.107 Конституції України та ст.1 Закону України “Про Раду національної безпеки і оборони України”, Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України. Крім того, згідно ст.9 Закону України “Про основи національної безпеки України” Рада здійснює координацію і контроль за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони щодо органів виконавчої влади у сферах національної безпеки і оборони, з урахуванням змін у геополітичній обстановці, вносить Президенту України пропозиції щодо уточнення Стратегії національної безпеки України та Воєнної доктрини України.

Рада національної безпеки і оборони України координує та контролює діяльність органів виконавчої влади із реалізації Стратегії та, з урахуванням змін у зовнішньому або внутрішньому середовищі, вносить Президентові України пропозиції щодо її уточнення та ресурсного забезпечення для врахування при підготовці проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік, Секретар Ради національної безпеки і оборони України щорічно, а в разі потреби - невідкладно, інформує Президента України про хід виконання Стратегії та подає відповідні висновки і пропозиції [18].

В Конституціях багатьох країн світу зазначені органи, які здійснюють координаційну та (або) дорадчу діяльність з питань

здійснення національної безпеки і оборони і визначаються як ради (комісії, комітети) з питань національної безпеки і оборони (чи тільки безпеки або оборони). Серед завдань, що ставляться перед вищеозначеними радами, є визначення сукупності пріоритетних положень національних інтересів і пріоритетів; виявлення чинників внутрішніх і зовнішніх загроз національній безпеці чи обороні; розробка стратегії та планів, які стосуються національної безпеки і оборони; координаційна діяльність щодо органів державної влади (зокрема, виконавчої) і контроль виконання прийнятих рішень. Президенти держав визнаються, найчастіше, головами розглядуваних рад (комітетів, комісій). До компетенції Президентів відносять можливість формування персонального складу рад (комісій), загальне управління роботою рад, головування на засіданнях, планування питань, які виносяться на розгляд, введення в дію рішень рад відповідними нормативними актами Президентів держав та деякі інші. Засідання є основною організаційною формою діяльності згаданих рад (комітетів, комісій).

Проте потрібно відзначити, що Рада національної безпеки і оборони України не єдиний орган в Україні, який наділений контрольними повноваженнями у сфері національної безпеки та оборони. Згідно ст.11 Закону України “Про основи національної безпеки України”, контроль за реалізацією заходів у сфері національної безпеки здійснюється відповідно Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України Радою національної безпеки і оборони України в межах їх повноважень, визначених Конституцією і законами України.

Президент України, як глава держави, гарант державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина, Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України і Голова Ради національної безпеки і оборони України, здійснює загальне керівництво державними органами у сферах національної безпеки і оборони

України та виступає гарантом безпеки і оборони країни. А тому, враховуючи вищевказане, повноваження Президента України можна умовно розподілити на: повноваження Президента України щодо національної безпеки України та повноваження Президента України щодо оборони України.

Повноваженнями Президента України щодо національної безпеки України є: згідно ст.106 Конституції України Президент України забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави; очолює Раду національної безпеки і оборони України. Також Президент України спільно з Верховною Радою приймає участь у визначенні стратегії гарантування національної безпеки, контролює й координує діяльність державних органів щодо національної безпеки, приймає оперативні рішення щодо гарантування національної безпеки в межах компетенції, визначеної законодавством, а також не менше як раз на рік подає Верховній Раді України звіт про забезпечення національної безпеки України. Крім того, на Президента України покладено здійснення контролю за реалізацією Стратегії національної безпеки України. Президент України як глава держави, Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України і Голова Ради національної безпеки і оборони України здійснює керівництво процесом реалізації Стратегії, у разі потреби вносить до Верховної Ради України для першочергового розгляду законопроекти, необхідні для її імплементації [18].

Повноваженнями Президента України щодо оборони України є наступне: згідно ст.106 Конституції України Президент України є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни та у разі збройної агресії проти України приймає рішення про використання Зброй-

них Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань; приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України [19]. Президент також приймає рішення і видає наказ Збройним Силам на ведення бойових дій. До того ж, згідно ст.2 Закону України "Про оборону України" від 06.06.1991 року, для організації оборони держави Президент України за поданням Кабінету Міністрів України затверджує військово-адміністративний поділ території України. Для здійснення повноважень у сфері оборони, визначених Конституцією та законами України, Президент України видає укази і розпорядження. Як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України Президент України видає накази і директиви з питань оборони (ст.6 Закону України "Про оборону України" [20]. Розглянувши повноваження Президента України щодо національної безпеки та оборони, можна зауважити про те, що ці повноваження є достатньо широкими та такими, що дозволяють Президенту представляти свій інтерес щодо будь-яких правовідносин, які можуть виникати та існують у державі. Це пов'язано з тим, що поняття національної безпеки, в першу чергу, та поняття оборони охоплюють всі сфери суспільного та державного устрою. Як наслідок, Президент України посідає чільне місце у системі забезпечення національної безпеки і оборони в країні.

Парламент України – Верховна Рада України також входить до суб'єктів системи забезпечення національної безпеки. Адже Верховна Рада України уповноважена в межах повноважень, визначених Конституцією України, визначати засади внутрішньої та зовнішньої політики, основи національної безпеки, формувати законодавчу базу в цій сфері, схвалювати рішення з питань введення надзвичайного і воєнного стану, мобілізації, визначення загальної структури, чисель-

ності, функцій Збройних Сил України та інших військових формувань, створених відповідно до законів України [21]. Також, відповідно до ст.5 Закону України “Про оборону України” Верховна Рада України в межах повноважень, визначених Конституцією України, здійснює законодавче регулювання питань сфери оборони [20].

Верховна Рада України повноважна здійснювати контроль за кадровою політикою державних органів та посадових осіб щодо здійснення ними відповідних повноважень у сфері національної безпеки, заслуховувати щорічну доповідь Президента України про гарантування національної безпеки України, визначати бюджетні асигнування на фінансування органів і програм гарантування національної безпеки, ратифікувати та денонсувати міжнародні договори і угоди України з питань національної безпеки. До повноважень Верховної Ради України Конституція також відносить питання війни та укладення миру; направлення підрозділів Збройних Сил до іншої держави; введення воєнного чи надзвичайного стану тощо (ст.85, 92 Конституції України). Крім того, Верховна Рада України схвалює рішення з питань введення надзвичайного і воєнного стану, мобілізації, визначення загальної структури, чисельності, функцій Збройних Сил України та інших військових формувань, створених відповідно до законів України [21]. Верховна Рада України формує законодавчу базу, спрямовану на реалізацію Стратегії національної безпеки України, здійснює відповідний парламентський контроль [18].

Враховуючи вищевказане, варто зауважити про широкі повноваження Верховної Ради України у сфері національної безпеки і оборони України, а також, що важливо, про можливість здійснення парламентського контролю. Однак, при цьому, вважаємо, що Голова Верховної Ради України повинен стати постійним членом Ради національної безпеки і оборони, що сприяло би повноцінному представленню всіх гілок влади у цьому координуючому та дорадчому органі. З цією

метою потрібно внести зміни до Конституції України, а саме ст.107 та деяких інших нормативно-правових актів. На нашу думку, обов’язкова присутність глави вищого законодавчого органу держави необхідна для представлення певної позиції цього органу щодо розглядуваних питань у сфері національної безпеки і оборони та, як наслідок, для ведення повноцінного діалогу та (або) дискусії в межах компетенції Ради національної безпеки і оборони України.

Кабінет Міністрів України, як вищий орган у системі органів виконавчої влади, забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, обороноздатності, національної безпеки України, громадського порядку і боротьби із злочинністю [21]. Також Кабінет Міністрів України, згідно ст.116 Конституції України здійснює заходи щодо обороноздатності країни, гарантування національної безпеки, оснащення Збройних Сил озброєнням, військовою технікою, керує мобілізаційною підготовкою й мобілізаційним розгортанням народного господарства та переведення його на режим роботи в умовах воєнного стану тощо. У межах визначеної законом компетенції Кабінет Міністрів забезпечує керівництво державними органами щодо національної безпеки; організує й контролює розробку та реалізацію заходів щодо гарантування національної безпеки міністерствами і відомствами, іншими підпорядкованими йому органами України, Автономної Республіки Крим і областей. Крім того, Кабінет Міністрів України як вищий орган у системі органів виконавчої влади, керуючись Конституцією і законами України, актами Президента України та рішеннями Ради національної безпеки і оборони України, забезпечує реалізацію Стратегії національної безпеки України, щорічно затверджує плани заходів на її виконання [18].

Кабінет Міністрів України, як вищий орган у системі органів виконавчої влади, вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод

людини і громадянина, національної безпеки України, громадського порядку і боротьби зі злочинністю. В свою чергу, центральні органи виконавчої влади в межах своїх повноважень забезпечують виконання передбачених Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України завдань, здійснюють реалізацію концепцій, програм у сфері національної безпеки, підтримують у стані готовності до застосування сили та засоби забезпечення національної безпеки [21]. Центральні органи виконавчої влади України, Збройні Сили України та інші військові формування, правоохоронні і розвідувальні органи, утворені відповідно до законів України, в межах своїх повноважень забезпечують виконання передбачених Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, рішеннями Ради національної безпеки і оборони України завдань щодо реалізації Стратегії національної безпеки України. Окрім того, відповідно до ст.13 Закону України “Про оборону України” Міністерства, центральні та інші органи виконавчої влади у взаємодії з Міністерством оборони України у межах своїх повноважень організують і забезпечують виконання законодавства у сфері оборони, сприяють Збройним Силам України у виконанні ними завдань, здійснюють їх належне забезпечення за напрямками діяльності

Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують вирішення питань у сфері національної безпеки, віднесених законодавством до їхньої компетенції [21]. Інші органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують вирішення питань, що стосуються реалізації Стратегії національної безпеки України, віднесених законодавством до їхньої компетенції.

Національний банк України, відповідно до основних засад грошово-кредитної політики, визначає та проводить грошово-кредитну політику в інтересах національної безпеки України [21]. Також Національний

банк України уповноважений на здійснення емісійно-кредитної політики України, яка відповідає інтересам національної безпеки.

Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів у сфері національної безпеки і оборони Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України із зазначених питань. В свою чергу, суди загальної юрисдикції здійснюють правосуддя у сфері забезпечення національної безпеки і оборони України.

Відповідно до положень Закону України “Про основи національної безпеки України” Воєнна організація держави представляє собою сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до законів України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем з боку суспільства і безпосередньо спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх та внутрішніх загроз. Воєнна організація держави забезпечує оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності кордонів; протидіє зовнішнім загрозам воєнного характеру; приймає участь у боротьбі з організованою злочинністю; забезпечує захист населення в разі катастроф, стихійних лих, небезпечних соціальних конфліктів, епідемій тощо [21]. Загалом, Воєнна організація держави включає в себе Збройні Сили України, Службу безпеки України, внутрішні війська, органи і підрозділи Міністерства внутрішніх справ України, Прикордонні війська України, військові підрозділи Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, інші військові формування, створені відповідно до Конституції України.

Збройні Сили України та інші військові формування, правоохоронні і розвідувальні органи, утворені відповідно до законів України, в межах своїх повноважень забезпечують виконання передбачених Конституцією і законами України, актами Президента Укра-

їни, Кабінету Міністрів України, рішеннями Ради національної безпеки і оборони України завдань щодо реалізації Стратегії національної безпеки України [18].

Український народ також є суб'єктом системи забезпечення національної безпеки і оборони України. Громадяни України через участь у виборах, референдумах та через інші форми безпосередньої демократії, а також через органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які вони обирають, реалізують національні інтереси, добровільно і в порядку виконання конституційних обов'язків здійснюють заходи, визначені законодавством України щодо забезпечення її національної безпеки; як безпосередньо, так і через об'єднання громадян привертають увагу суспільних і державних інститутів до небезпечних явищ і процесів у різних сферах життєдіяльності країни; у законний спосіб і законними засобами захищають власні права та інтереси, а також власну безпеку (ст.9 Закону України "Про основи національної безпеки України"). Суттєву роль у реалізації політики національної безпеки мають відігравати інститути громадянського суспільства, у тому числі шляхом здійснення громадського контролю за діяльністю органів державної влади у цій сфері. Активна діяльність інститутів громадянського суспільства сприятиме зміцненню гарантій додержання законності, прав і свобод людини та громадянина, забезпеченню адекватності системи національної безпеки загрозам національним інтересам та економічним можливостям держави.

Як бачимо, Рада національної безпеки і оборони України займає домінуюче місце в системі органів державної влади, що забезпечують національну безпеку і оборону в Україні. Здійснений аналіз системи забезпечення національної безпеки України доводить те, що Рада національної безпеки і оборони України є визначальним елементом цієї системи та одним із центральних учасників політичного життя країни. В нових політичних умовах роль Ради національної безпеки і

оборони України помітно зростає, а покладені на неї повноваження виходять далеко за межі компетенції дорадчої структури. Вона виступає не тільки координаційним органом з питань національної безпеки і оборони, але й є виразником важливих політичних рішень, які виносяться у формі відповідних пропозицій Президентові України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони. У зв'язку з цим, на нашу думку, Рада національної безпеки і оборони України повинна мати ширші можливості щодо контролю та нагляду за іншими суб'єктами системи національної безпеки і оборони тому, що це єдиний орган наділений компетенцією виключно у сфері національної безпеки і оборони. Це має важливе значення, так як дозволяє уникнути дублювання в діяльності інших державних органів по забезпеченню національної безпеки і оборони.

Аналізуючи усе вищевикладене, можна дійти висновку, що найбільш актуальним завданням українського суспільства і держави у сфері національної безпеки і оборони є послідовна реформа сектору системи забезпечення національної безпеки України. Ця реформа повинна віддзеркалювати реалії суспільного життя та державного будівництва, повинна передбачати головні напрями, принципи, завдання, структуру, права та обов'язки, форми і методи, відповідальність конкретних органів та інститутів, що опікуються національною безпекою і обороною в Україні. Все це потребує злагодженої роботи всіх органів державної влади та інститутів громадянського суспільства.

Крім того, підкреслюючи вищевказане, вважаємо, що вирішальним у питанні формування персонального складу Ради національної безпеки і оборони України повинен бути принцип "відповідальності за діяльність", а не "політичної доцільності" у вирішенні питань, які стоять перед країною на часі, тобто персональний склад Ради має формуватись у чітко визначений спосіб та повинен передбачати чітко зазначену кількість

та якість персонального складу, а не власні уподобання Глави держави. Вважаємо, неприпустимим, коло Президент ставиться до цього конституційного органу як до виконавчої структури – “мікро-уряду”, а не як до органу, який покликаний надавати допомогу у прийнятті рішень в питаннях національної безпеки і оборони. Без сумніву, Рада національної безпеки і оборони України, перш за все, має бути органом стратегічного аналізу при вирішенні проблем, що стосуються національної безпеки і оборони на найвищому політичному рівні. Більше того, ми переконані, Рада повинна бути своєрідним “дискусійним клубом”, який надає можливість Президенту України приймати виважені рішення. В даний час Рада національної безпеки і оборони України – це спеціалізований державний орган з конституційним статусом, який є органічною частиною системи президентської влади і покликаний забезпечити одну з найважливіших конституційних функцій Президента – гарантувати державну незалежність і національну безпеку держави.

ЛІТЕРАТУРА

1. Видрін Д. Концепція стратегії безпеки (Україна у посттоталітарний період) / Д. Видрін // Розбудова держави. – 1993. – № 5. – С. 36-41.
2. Копейчиков В. Проект нової Конституції України і національна безпека / В. Копейчиков // Голос України. – 1992. – № 238. – С. 7.
3. Копейчиков В. Про концепцію національної безпеки України / В. Копейчиков, А. Колодій, О. Українчук // Право України. – 1993. – № 5-6. – С. 9-13.
4. Мурашин Г. Про концепцію національної безпеки: [Про пріоритетні засоби гарантування нац. безпеки України] / Г. Мурашин, Є. Кравець // Політика і час. – 1992. – № 5. – С. 10-18.
5. Бодрук О.С. Системи національної та міжнародної безпеки в умовах формування нового світового порядку: 1991-2001 роки: дис. ... доктора політ. наук : 21.01.01 / Бодрук Олег Сергійович. – К., 2003. – 415 с.
6. Дзьобань О. П. Національна безпека в умовах соціальних трансформацій (теоретико-методологічний аналіз): дис. ... доктора філос. наук : 21.03.01 / Дзьобань Олександр Петрович. – Х., 2005. – 457 с.
7. Ліпкан В. А. Адміністративно-правові основи забезпечення національної безпеки України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 / В. А. Ліпкан. – К., 2008. – 34 с.
8. Ситник Г. П. Державне управління у сфері забезпечення національної безпеки України: теорія і практика: дис. ... доктора наук з держ. упр. : 25.00.01 / Ситник Григорій Петрович. – К., 2004. – 429 с.
9. Петрів І. М. Конституційно-правові засади організації та діяльності Ради національної безпеки і оборони України: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.02 / Петрів Ігор Миколайович. – К., 2004. – 209 с.
10. Постанова Верховної Ради України “Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України” : від 16.01.1997 р., № 3/97-ВР // ВВР України. – 1997. – № 10. – Ст. 85.
11. Сунгуровський М. Методологічний підхід до формування системи національної безпеки / М. Сунгуровський // Стратегічна панорама. – 2001. - № 3-4. – С. 25.
12. Ліпкан В. А. Теоретичні основи та елементи національної безпеки України : монографія / В. А. Ліпкан. – К. : Текст, 2003. – 600 с.
13. Горбулін В. П. Засади національної безпеки України : підручник / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. – К. : Інтертехнологія, 2009. – 272 с.
14. Лисицин Е. Громадянський контроль і система національної безпеки України / Е. Лисицин, Р. Джангужин, О. Гончаренко // Дзеркало тижня. – 14.09-20.09.2002. - № 35 (410). – С. 1, 12.
15. Загальна теорія держави та права / за ред. акад. АПрН України, д-ра юрид. наук, проф. В. В. Копейчикова. – К.: Юрінком, 1997. – 320 с.

16. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права: підручник / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. – К.: Кондор, 2006. – 477с.

17. Нижник Н. Р. Національна безпека України (методологічні аспекти, стан і тенденції розвитку) : навчальний посібник / Н. Р. Нижник, Г. П. Ситник, В. Т. Білоус ; за заг. ред. П. В. Мельника, Н. Р. Нижник. – Ірпінь : Преса України, 2000. – 304 с.

18. Указ Президента України “Про Стратегію національної безпеки України” : від

12.01.2007 р., № 105/2007 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 11. – Ст. 389.

19. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

20. Закон України “Про оборону України”: від 06.06. 1991 р., № 1932-ХІІ // ВВР України. – 1992. – № 9. – Ст. 106.

21. Закон України “Про основи національної безпеки України” : від 19.06. 2003 р., № 964-IV // ВВР України. – 2003. – № 29. – Ст. 351.

Тарасенко К. В. Місце Ради національної безпеки і оборони України в системі органів, що забезпечують національну безпеку і оборону в Україні / К. В. Тарасенко // Форум права. – 2009. – № 3. – С. 610–620 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-3/09tkvovu.pdf>

Розглядається система забезпечення національної безпеки України, як складової частини системи національної безпеки України. Розкривається поняття системи забезпечення національної безпеки України, та визначаються органи, які є складовими даної системи. Доведено, що Рада національної безпеки і оборони України є домінуючим органом в системі забезпечення національної безпеки і оборони України.

Тарасенко К.В. Место Совета национальной безопасности и обороны Украины в системе органов, обеспечивающих национальную безопасность и оборону в Украине

Рассматривается система обеспечения национальной безопасности Украины, как составной части системы национальной безопасности Украины. Раскрывается понятие системы обеспечения национальной безопасности Украины, и определяются органы, которые являются составными данной системы. Доведено, что Совет национальной безопасности и обороны Украины есть доминирующим органом в системе обеспечения национальной безопасности и обороны Украины.

Tarasenko K.V. Place of National Security Council and Defense of Ukraine in System of the Bodies Providing National Safety and Defense in Ukraine

The system of maintenance of national safety of Ukraine, as component of system of national safety of Ukraine is considered. The concept of system of maintenance of national safety of Ukraine reveals, and bodies which are compound the given system are defined. It is finished that the National Security Council and defenses of Ukraine is dominating body in system of maintenance of national safety and defense of Ukraine.